

Dr. Fatime NAS

**TÜRKİYE-AB ARASINDAKİ GÜMRÜK BİRLİĞİNİN
TÜRKİYE BİTKİSEL ÜRÜN İHRACAT VE İTHALATI
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

FİLİZ KİTABEVİ

İSTANBUL

2025

Temmuz 2025

ISBN: 978-625-5957-98-6

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Topyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Her daim yanımda olan Adil abime

ÖNSÖZ

Bölgesel ticaret anlaşmalarının sayısı son yıllarda oldukça artmıştır. Ülkeler hem tüketiciler hem de üreticiler için maliyetleri düşürmek istemektedir. Bunun en önemli yoluda aralarındaki ticaret hacimlerinin artırmaktır. Dış ticaret hacimlerini artırmak içinde aralarındaki gerek tarife içi gerekse tarife dışı engelleri kaldırarak veya azaltarak gerçekleştirmektedir. Gümrük vergileri ve tarife dışı engeller ve miktar kısıtlamalarının kaldırmak içinde çeşitli ekonomik entegrasyonlara başvurulmaktadır. Bilindiği gibi, ekonomik entegrasyonlar arasında Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA), ikili/bölgesel şekilde imzalanan ticaret anlaşmaları ve gümrük birlikleri girmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, burada belirtilen ekonomik entegrasyon çeşitleri kapsam, etki ve ülkeleri arasındaki ilişkilerin derinleşmesi dereceleri açısından oldukça farklılık göstermektedir.

Avrupa Birliği ülkeleri kendi aralarındaki ticari ve ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için gümrük birliğini oluşturmuşlardır. Bilindiği gibi, gümrük birlikleri, üye ülkeler arasındaki mevcut gümrük vergilerini, eş etkili vergileri, miktar kısıtlamalarının ve benzeri sınırlamaları kaldırması yanında üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesinin uygulanmasını sağlayan bir ekonomik entegrasyon çeşididir. Türkiye’de Avrupa Birliği ile ticari ve ekonomik ilişkilerini artırmak amacıyla gümrük birliğine üye olmak istemiştir. Ülkemizin gümrük birliğine üyeliği hemen gerçekleşmemiştir. Hazırlık, geçiş ve son aşama olmak üzere üç aşamadan geçilmiştir. Bu üç aşamadan sonra Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı Kararı ile Türkiye 1996 yılında gümrük birliğine katılmıştır.

Türkiye-Avrupa Birliği arasındaki gümrük birliği kapsamı oldukça dar tutulmuştur. Sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri kapsam içerisindeyken, birincil tarım ürünleri, hizmetler sektörü ve kamu ihaleleri kapsam dışında tutulmuştur.

Görüldüğü gibi, gümrük birliği kapsamına birinci tarım ürünleri dahil edilmemiştir. Başka bir deyişle, birincil tarım ürünleri, Türkiye-Avrupa Birliği

arasındaki dış ticarete gümrük vergileri ve tarife dışı sınırlamalara tabi tutulmaktadır.

Tarımsal ürünler birçok ülkenin olduğu gibi, Türkiye'nin önemli dış ticaret kalemlerinden birisidir. Türkiye diğer tarımsal ürünler yanında, bitkisel ürünlerde de Avrupa Birliği ile yoğun bir dış ticaret işlemlerinde bulunmaktadır. Bitkisel ürünlerin bazılarında (meyve ve sebze) Avrupa Birliği ile yürüttüğü dış ticarete açık ve net bir ihracatçı ülke konumunda iken bazı ürünlerde (tahıl, yağlı tohumlar vb. gibi) açık ve net bir ithalatçı ülke konumundadır.

Avrupa Birliği ile yürüttüğümüz bitkisel ürünler ticareti 1996 yılında gümrük birliğine katılım sağlandıktan sonraki dönemde dış ticaret rakamları açısından önceki döneme göre önemli değişimler göstermiştir.

Dr. Fatime NAS

14.7.2025

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XVII
TABLolar DİZİNİ	XXI
KISALTMALAR	XXV
ÖZET.....	XXVII
ABSTRACT	XXVIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK ENTEGRASYON VE BU KAPASAMDA GÜMRÜK BİRLİĞİNİN MAHİYETİ İLE TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TARİHSEL İLİŞKİLERİ

1.1. EKONOMİK ENTEGRASYON	5
1.1.1. Ekonomik Entegrasyonun Nedenleri	7
1.1.1.1. Ülkeler Arasında Ekonomik Potansiyelin Artırılması.....	7
1.1.1.2. Politik Potansiyelin Artırılması	8
1.1.1.3. Uluslararası Çatışmaların Önlenmek İstenmesi	8
1.1.2. Ekonomik Entegrasyon Aşamaları (Çeşitleri)	9
1.1.2.1. Tercihli Ticaret Sistemi	9
1.1.2.2. Serbest Ticaret Bölgeleri	10
1.1.2.3. Gümrük Birliği	11
1.1.2.4. Ortak Pazar.....	12
1.1.2.5. Ekonomik ve Parasal Birlik	13
1.1.2.6. Politik Entegrasyon Siyasi Bütünleşme	15

VIII

1.2. GÜMRÜK BİRLİĞİNİN TANIMI KAPSAM VE KOŞULLARI	16
1.2.1. Gümrük Birliğinin Koşulları	18
1.2.1.1. Malların Serbest Dolaşımına İlişkin Yükümlülükler	19
1.2.1.2. Mevzuat Uyumuna İlişkin Yükümlülükler	20
1.2.2. Avrupa Birliği İlişkilerinde Gümrük Birliği ve Türkiye	20
1.2.3. Türkiye-AB Gümrük Birliğinin Kapsamı	22
1.3. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	25
1.3.1. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılma Müracaatı	25
1.3.2. Ortaklık Dönemi	26
1.3.2.1. Hazırlık Dönemi	26
1.3.2.2. Geçiş Dönemi	28
1.3.2.3. Gümrük Birliği Süreci	30

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE TARIMIN YERİ İLE AVRUPA BİRLİĞİ İLE TÜRKİYE TARIMININ KARŞILAŞTIRILMASI

2.1. TARIMIN AB ÜLKELERİ EKONOMİSİNDE YERİ	33
2.1.1. Avrupa Birliği'nin Tarımsal İhracat ve İthalatı	34
2.1.2. Avrupa Birliği'nde Tarım Sektörünün Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya Katkısı	34
2.1.3. Avrupa Birliği'nde Tarımsal İşletmelerin Büyüklüğü	35
2.1.4. Avrupa Birliği'nde Üretilen Tarımsal Ürünler	36
2.1.5. Avrupa Birliği'nde Tahıl Üretimi	37
2.1.6. Avrupa Birliği'nde Tarımsal İstihdam	37
2.2. TARIMIN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ	38
2.2.1. Türkiye'de Tarım Sektörünün Gayri Safi Yurt İçi Hasıladan Aldığı Pay ile İstihdamdaki Yeri	39
2.2.2. Türkiye'de Tarımsal Alan ve Tarımsal Üretim	41
2.2.3. Tarımın Dış Ticarete Etkileri	42
2.3. AB VE TÜRKİYE TARIMININ KARŞILAŞTIRILMASI	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB'NİN ORTAK TARIM POLİTİKASI-TÜRKİYE'NİN TARIMSAL YAPISI- TARIMSAL DIŞ TİCARETİ VE BU KAPSAMDA AB İLE YÜRÜTTÜĞÜMÜZ BİTKİSEL ÜRÜN DIŞ TİCARETİNDEKİ DEĞİŞİMLER

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE UYGULANAN TARIM POLİTİKALARI	53
3.1.1. Ortak Tarım Politikası'nın Amaçları	55
3.1.2. Ortak Tarım Politikası'nın İlkeleri	55
3.1.2.1. Tek Tarım Pazar İlkesi	55
3.1.2.2. Topluluk Tercihi İlkesi	56
3.1.2.3. Mali Dayanışma İlkesi	57
3.1.3. AB Bütçesinde Ortak Tarım Politikası	58
3.1.3.1. Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (EAGF).	60
3.1.3.2. Avrupa Kırsal Kalkınma Tarım Fonu (EAFRD)	61
3.1.4. Ortak Tarım Politikası Fonlarının Yönetimi	61
3.1.4.1. Paylaşılan Yönetim	62
3.1.4.2. Doğrudan Yönetim	62
3.1.5. Ortak Tarım Politikası Çerçevesinde Piyasayı Düzenleyici İşlemler	62
3.1.5.1. Kamu Müdahalesi	62
3.1.5.2. Ürünlerin Özel Sektör Tarafından Depolanması	63
3.1.5.3. Olağanüstü Önlemler	64
3.1.5.4. Sektöre Özel Yardım Programları	64
3.1.6. Ortak Tarım Politikası Reformları	65
3.1.6.1. 1984 Yılında Süt Kotalarının Getirilmesi	66
3.1.6.2. 1992'de Mac Sharry Reformu	66
3.1.6.3. Gündem "2000"	67
3.1.6.4. 2003 Reformu	67
3.1.6.5. 2008 ve Sonrasında OTP'nin Gözden Geçirilmesi	69
3.1.6.5.1. Ortak Piyasa Organizasyonları	69
3.1.6.5.2. AB Bütçesi	69
3.1.6.5.3. Süt Kotaları	70
3.1.6.5.4. OTP Ödemelerinin Tahsisi ve Şeffaflığı	70
3.1.6.5.5. Biyo-Yakıtlar	70

3.1.6.5.6. Sağlık Kontrolü (Health Check).....	70
3.1.6.7. 2014-2020 Ortak Tarım Politikası Reformu	71
3.1.6.7.1. Çiftlik Geliri	72
3.1.6.7.2. Rekabetçilik ve Üretkenlik.....	72
3.1.6.7.3. Adil Rekabet ve Açıklık	73
3.1.6.7.4. Kalite ve Etiketleme	73
3.1.6.7.5. Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi ve İklim Eylemi	74
3.1.6.7.5.1. Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi	74
3.1.7. İklim Değişikliği ve Sera Gazı Emisyonları.....	75
3.1.7.1. Yeni Ortak Tarım Politikası (2023-2027).....	75
3.1.7.2. Uygulanabilir Çiftlik Gelirini Desteklemek.....	78
3.1.7.3. Rekabet Gücünü Artırmak	78
3.1.7.4. Daha Yeşil Bir OTP.....	79
3.1.7.5. Verimli Doğal Kaynak Yönetimi	80
3.1.7.6. Yapısal Değişim ve Neslin Yenilenmesi	80
3.1.7.7. Sağlık, Gıda ve Antimikrobiyal Direnç	80
3.1.7.8. Verimli Toprak Yönetimi	80
3.1.8. Ortak Tarım Politikası'nın Reformları ve Politika Değişimlerinin Türkiye-Avrupa Birliği Tarımsal Dış Ticarete Etkisi.....	80
3.2. TÜRKİYE'NİN TARIMSAL DIŞ TİCARETİNDE YAŞANAN DEĞİŞİMLER (1969-2020)	83
3.2.1. Korumacı Dış Ticaret Politikalarına Dayalı Yerli Üretim Anlayışı (1969-1980 Dönemi)	83
3.2.2. 1980-1990 Dönemi (Liberal Dış Politikalar Dönemi)	88
3.2.3. 1990-2000 Dönemi (Küreselleşme Olgusunun Güçlendiği Dönem)	93
3.2.4. 2000-2010 Arası Dönemi (Yüksek Enflasyonlu Yıllar)	100
3.2.5. 2010-2020 Dönemi (Finansal Krizin Etkisinden Çıkılması ve Uluslararası Ticaret Savaşlarının Etkisi).....	107
3.3. Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Dünya ile Gerçekleştirdiği Bitkisel Dış Ticaretin Karşılaştırılması	112
3.3.1. Gümrük Birliği Öncesi Dönem	114
3.3.2. Gümrük Birliği Sonrası, Türkiye-Avrupa Birliği Arasındaki Tarımsal Dış Ticaretteki Değişim.....	115

3.4. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Gerçekleştirdiği Tarımsal Dış Ticaretin Genel (Dünya) Tarımsal Dış Ticarete Oranı	116
3.5. Gümrük Birliğinden Sonraki Dönemde Türkiye-Avrupa Birliği Arasındaki Tarımsal Dış Ticaretin Genel Tarımsal Dış Ticarete Olan Oranında Yaşanan Değişim	117

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ BİTKİSEL ÜRÜN DİŞ TİCARETİN GÜMRÜK BİRLİĞİ ÖNCESİ VE SONRASININ KARŞILEŞTİRİLMASI

4. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ ARSINDAKİ BİTKİSEL ÜRÜN DİŞ TİCARETİ.....	119
4.1. Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Tahıl Ürünleri Dış Ticareti.....	119
4.1.1. Gümrük Birliğinden Önceki (1969-1995) Döneminde Türkiye-AB Arasındaki Tahıl Dış Ticareti	119
4.1.1.1. Buğday.....	121
4.1.1.2. Arpa	123
4.1.1.3. Mısır.....	125
4.1.1.4. Çeltik	127
4.1.1.5. Diğer Tahıllar.....	129
4.1.2. Gümrük Birliğinden Sonra (1996-2022) Türkiye-Avrupa Birliği Arasındaki Tahıl Dış Ticareti	131
4.1.2.1. Buğday.....	131
4.1.2.2. Arpa (1995-2022)	133
4.1.2.3. Mısır.....	135
4.1.2.4. Çeltik	137
4.1.2.5. Diğer Tahıllar.....	139
4.1.3. Gümrük Birliği Öncesi ve Sonrasında Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Yürüttüğü Tahıl Dış Ticaretin Karşılaştırılması	141
4.2. TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ İLE YAPTIĞI BAKLİYAT DİŞ TİCARETİ.....	145
4.2.1. Gümrük Birliğinden Öncesi Türkiye-AB Arasındaki Bakliyat Dış Ticareti	145
4.2.1.1. Nohut	146

4.2.1.2. Mercimek.....	148
4.2.1.3. Fasulye.....	150
4.2.1.4. Bakla.....	152
4.2.1.5. Diğer Bakliyat.....	153
4.2.2. Gümrük Birliğinden Sonraki (1996-2022) Dönemde Türkiye-AB Bakliyat Dış Ticareti	155
4.2.2.1. Nohut	155
4.2.2.2. Mercimek.....	156
4.2.2.3. Fasulye.....	158
4.2.2.4. Bakla.....	159
4.2.2.5. Diğer Bakliyat.....	161
4.2.3. Gümrük Birliğine Katılımdan Önce ve Sonrası Dönemde Avrupa Birliği İle Gerçekleştirdiğimiz Bakliyat Dış Ticaretin Karşılaştırılması	162
4.3. TÜRKİYE-AB ARASINDAKİ YAĞLI TOHUMLAR DIŞ TİCARETİ.....	166
4.3.1. Gümrük Birliğinden Önceki Dönem	168
4.3.1.1. Ayçiçeği.....	168
4.3.1.2. Susam.....	170
4.3.1.3. Soya	173
4.3.1.4. Haşhaş.....	176
4.3.1.5. Diğer Yağlı Tohumlar.....	178
4.3.2. Oransal Açından Türkiye-Avrupa Birliği Yağlı Tohum Ticaretin Değerlendirilmesi (1969-1995)	181
4.3.3. Gümrük Birliğinden Sonraki (1996-2022) Dönem	183
4.3.3.1. Ayçiçeği.....	183
4.3.3.2. Susam.....	186
4.3.3.3. Soya	188
4.3.3.4. Haşhaş.....	189
4.3.3.5. Diğer Yağlı Tohumlar.....	191
4.3.4. Türkiye'nin AB ile Yaptığı Yağlı Tohumlar Dış Ticaretinin Ürün Bazında Oransal Olarak Değerlendirilmesi	193
4.3.5. Gümrük Birliği Öncesi Ve Sonrası Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Yaptığı Yağlı Tohum Dış Ticaretinin Karşılaştırılması	195
4.4. TÜRKİYE'NİN AB İLE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ MEYVE DIŞ TİCARETİ	198

4.4.1. Türkiye-Avrupa Birliği Arasında Sert Çekirdekli Meyveler Dış Ticareti ..	198
4.4.1.1. Gümrük Birliği Öncesi Dönemde Türkiye-Avrupa Birliği Arasında Sert Çekirdekli Meyveler Dış Ticareti	198
4.4.1.1.1. Kayısı	198
4.4.1.1.2. Kiraz.....	201
4.4.1.1.3. Erik.....	203
4.4.1.1.4. Diğer sert çekirdekli ler	205
4.4.1.2. Gümrük Birliğinden Sonra Avrupa Birliği ile Türkiye Arasındaki Sert Çekirdekli ler Dış Ticareti	207
4.4.1.2.1. Kayısı	207
4.4.1.2.2. Kiraz.....	209
4.4.1.2.3. Erik.....	211
4.4.1.2.4. Diğer sert Çekirdekli ler.....	212
4.4.1.3. Gümrük Birliğine Katılımdan Önce ve Sonrasında Türkiye-Avrupa Birliği Arasında Gerçekleştirilen Sert Çekirdekli ler Dış Ticaretinin Karşılaştırılması	214
4.4.2. Türkiye-AB Arasında Turunçgiller Dış Ticareti	219
4.4.2.1. Gümrük Birliği Öncesinde Türkiye-Avrupa Birliği Arasındaki Turunçgiller dış Ticareti.....	220
4.4.2.1.1. Limon	220
4.4.2.1.2. Greyfurt	222
4.4.2.1.3. Portakal	224
4.4.2.1.4. Mandalina.....	226
4.4.2.2. Gümrük Birliğine Katıldıktan Sonra Türkiye-Avrupa Birliği Arasındaki Turunçgiller Dış Ticareti	228
4.4.2.2.1. Limon	228
4.4.2.2.2. Greyfurt	230
4.4.2.2.3. Portakal	231
4.4.2.2.4. Mandalina.....	233
4.4.2.3. Türkiye-Avrupa Birliği Turunçgiller Dış Ticaretinin Gümrük Birliği Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	236
4.4.3. Sert Kabuklu Meyveler	241
4.4.3.1. Gümrük Birliğinden Önceki Dönemde Türkiye-Avrupa Birliği İle Yapılan Sert Kabuklu lar Dış Ticareti.....	242

4.4.3.1.1. Fındık	242
4.4.3.1.2. Ceviz	246
4.4.3.1.3. Badem	248
4.4.3.1.4. Antep Fıstığı	250
4.4.3.1.5. Kestane	252
4.4.3.2. Gümrük Birliğine Katılımdan sonra Türkiye-Avrupa Birliği Arasındaki Sert Kabuklular Dış Ticareti	255
4.4.3.2.1. Fındık	255
4.4.3.2.2. Ceviz	257
4.4.3.2.3. Badem	258
4.4.3.2.4. Antep Fıstığı	260
4.4.3.2.5. Kestane	262
4.4.3.3. Gümrük Birliği Öncesi ve Sonrasında Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Yürüttüğü Sert Kabuklular Dış Ticaretinin Karşılaştırılması	264
4.4.4. Türkiye-Avrupa Birliği Arasında Üzümsü Meyveler Dış Ticareti	267
4.4.4.1. Gümrük Birliği Öncesi Dönem	267
4.4.4.1.1. İncir	267
4.4.4.1.2. Üzüm	269
4.4.4.1.3. Nar	272
4.4.4.1.4. Çilek	273
4.4.4.1.5. Diğer Üzümsü Meyveler	275
4.4.4.2. Gümrük Birliğinden Sonrası Türkiye-AB Üzümsü Meyveler Dış Ticareti	277
4.4.4.2.1. İncir	277
4.4.4.2.2. Üzüm	278
4.4.4.2.3. Nar	279
4.4.4.2.4. Çilek	281
4.4.4.2.5. Diğer Üzümsü Meyveler	282
4.4.4.3. Üzümsü Meyve Dış Ticaretinin Gümrük Birliği Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	284
4.5. Türkiye'nin AB İle Gerçekleştirdiği Meyvesi Yenen Sebze Dış Ticareti	286
4.5.1. Gümrük Birliği Öncesi Dönemde AB İle Yürütülen Meyvesi Yenen Sebze Dış Ticareti	287

4.5.1.1. Domates	287
4.5.1.2. Biber	288
4.5.1.3. Salatalık	290
4.5.1.4. Patlıcan	292
4.5.1.5. Diğer Sebzeler	293
4.5.2. Gümrük Birliğinden Sonraki Dönem Türkiye-AB Meyvesi Yenen Sebze Dış Ticareti	295
4.5.2.1. Domates	295
4.5.2.2. Biber	296
4.5.2.3. Salatalık	297
4.5.2.4. Patlıcan	298
4.5.2.5. Diğer Sebzeler	300
4.5.3. Meyvesi Yenen Sebzelerde Türkiye-AB Arasında Yürütülen Dış Ticaretin Gümrük Birliği Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	302
SONUÇ	305
KAYNAKÇA	315

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: AB Lokasyon Haritası.....	21
Şekil 2: Toplam tarımsal alanlardaki değişim	46
Şekil 3: AB Çiftçi Destekleri Dağılımı.....	59
Şekil 4: 1969-1980 Dönemi Tarımsal İthalat ve Tarımsal İhracat	85
Şekil 5:1969-1980 Dönemi Tarımsal İthalatın Toplam İthalat İçindeki Payı (%), Tarımsal İhracatın Toplam İhracattaki Payı (%)	86
Şekil 6: 1969- 1980 Arası Tarımsal İhracatın Tarımsal İthalatı Karşılama Oranı (%).....	88
Şekil 7: 1980-1990 Arası Tarımsal İthalat ve Tarımsal İhracat.....	90
Şekil 8: 1980-1990 Dönemi Tarımsal İthalatın Toplam İthalat İçindeki Payı (%), Tarımsal İhracatın Toplam İhracat İçindeki Payı (%)	91
Şekil 9: 1980- 1989 Dönemi Tarımsal İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%).....	92
Şekil 10: 1980- 1990 Dönemi Toplam İhracatın Toplam İthalatı Karşılama Oranı	93
Şekil 11: 1990- 2000 Dönemi Tarımsal İthalat	96
Şekil 12: 1990- 2000 Dönemi Toplam İthalat Değer (Milyar Dolar).....	96
Şekil 13: 1990- 2000 Dönemi Tarımsal İthalatın Toplam İthalat İçindeki Payı.....	97
Şekil 14: 1990- 2000 Dönemi Tarım İhracatın Toplam İhracattaki Payı (%)	98
Şekil 15: 1990-1999 Yılları Arası Tarımsal İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)...99	
Şekil 16: 1990- 2000 Dönemi Toplam İhracatın Toplam İthalatı Karşılama Oranı	99
Şekil 17: 2000- 2010 Dönemi Tarımsal İthalatın Toplam İthalat İçindeki Payı.....	102
Şekil 18: 2000- 2010 Dönemi Tarımsal İthalat, Tarımsal İhracat	103
Şekil 19: 2000- 2010 Dönemi Toplam İthalat Değer (Milyar Dolar).....	103
Şekil 20: 2000O- 2010 Dönemi Toplam İhracat (Milyar Dolar).....	104
Şekil 21: 2000- 2010 Dönemi Tarım İhracat (Milyar Dolar)	105

Şekil 22: 2000- 2010 Dönemi Toplam İhracat Değer (Milyar Dolar)	105
Şekil 23: 2000- 2010 Dönemi Tarımsal İhracatın İthalatı Karşılama Oranı.....	106
Şekil 24: 2000-2010 Dönemi Toplam İhracatın Toplam İthalatı Karşılama Oranı (%).....	107
Şekil 25: 2010- 2020 Dönemi Tarımsal İthalatın Toplam İthalat İçindeki Payı (%), Tarımsal İhracatın Toplam İhracattaki Payı (%)	110
Şekil 26: 2010- 2020 Dönemi Toplam İthalat Değer (Milyar Dolar)	110
Şekil 27: 2010- 2019 Dönemi Tarımsal İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	111
Şekil 28: 2010- 2020 Dönemi Toplam İhracatın Toplam İthalatı Karşılama Oranı (%).....	112
Şekil 29: Gümrük Birliği Öncesi (1969-1995) Türkiye-AB Arasındaki Tarımsal ihracat ve ithalat Arsındaki Değişim (ABD Doları)	115
Şekil 30: Gümrük Birliği Sonrası (1996-2022)) Türkiye-AB Tarımsal İthalat ve İhracatı *Genişleme Sürecine Göre (ABD Doları).....	116
Şekil 31: Gümrük Birliği Öncesi (1969-1995) Türkiye-AB Tarımsal İhracat ve İthalatın Türkiye-Dünya Toplam Tarımsal İhracat ve İthalat İçindeki Payı (%).....	117
Şekil 32: Gümrük Birliği Sonrası (1996-2022) Türkiye-AB Tarımsal İhracat ve İthalatın Türkiye-Dünya Toplam Tarımsal İhracat ve İthalat İçindeki Payı (%).....	118
Şekil 33: Gümrük Birliği Öncesi Bakliyat Dağılımı	162
Şekil 34: Gümrük Birliği Öncesi Bakliyat Dağılımı	163
Şekil 35: Gümrük Birliği Sonrası Bakliyat İhracat Dağılımı	164
Şekil 36: Gümrük Birliği Sonrası Bakliyat İthalat Dağılımı	164
Şekil 37: Türkiye-AB Yağlı Tohumlular Ürün Bazlı İhracatın Oransal (%) Dağılımı (1969-1995).....	182
Şekil 38: Türkiye-AB Yağlı Tohumlular Ürün Bazlı İthalatın Oransal (%) Dağılımı (1969-1995).....	183
Şekil 39: Türkiye-AB Yağlı Tohumlular Toplam İhracatın Oransal Dağılımı (1996-2022)	193
Şekil 40: Türkiye-AB Yağlı Tohumlular Toplam İthalatın Oransal Dağılımı (1996-2022)	194
Şekil 41: Türkiye-AB Sert Çekirdekli Meyveler Ürün Bazlı İhracatın Oransal (%) Dağılımı (1969-1995).....	215
Şekil 42: Türkiye-AB Sert Çekirdekli Meyveler Ürün Bazlı İthalatın Oransal (%) Dağılımı (1969-1995).....	216

Şekil 43: Türkiye-AB Sert Çekirdekli Meyveler Ürün Bazlı İhracatın Oransal (%) Dağılımı (1996-2022).....	217
Şekil 44: Türkiye-AB Sert Çekirdekli Meyveler Ürün Bazlı İthalatın Oransal (%) Dağılımı (1996-2022).....	217
Şekil 45: Türkiye-AB Turunçgiller Ürün Bazlı İhracatın Oransal (%) Dağılımı (1969-1995).....	237
Şekil 46: Türkiye-AB Turunçgiller Ürün Bazlı İhracatın Oransal (%) Dağılımı (1996-2022).....	238
Şekil 47: Türkiye-AB Turunçgiller Ürün Bazlı İthalatın Oransal (%) Dağılımı (1969-1995).....	239
Şekil 48: Türkiye-AB Turunçgiller Ürün Bazlı İthalatın Oransal (%) Dağılımı (1969-1995).....	239

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: AB Tarımsal Destekler.....	58
Tablo 2: 1969 – 1980 Yılları Dış Ticaret Değerleri (ABD DOLARI)	84
Tablo 3: 1980 – 1990 Dönemi Dış Ticaret Değerleri (ABD Doları).....	88
Tablo 4: 1990 – 2000 Yılları Dış Ticaret Değerleri (ABD Doları)	95
Tablo 5: 2000 – 2010 Yılları Dış Ticaret Değerleri (ABD Doları)	101
Tablo 6: 2010–2020 Yılları Dış Ticaret Değerleri (ABD Doları)	108
Tablo 7: Türkiye-AB-Dünya Bitkisel Dış Ticaret Değerleri (ABD Doları)	113
Tablo 8: Türkiye-AB Buğday Ticareti (ABD Doları) (1996-1995)	121
Tablo 9: Türkiye-AB Arpa Ticareti (ABD Doları) (1996-1995).....	124
Tablo 10: Türkiye-AB Mısır Ticareti (ABD Doları) (1996-1995)	125
Tablo 11: Türkiye-AB Çeltik Ticareti (ABD Doları) (1996-1995).....	128
Tablo 12: Türkiye-AB Diğer Tahıllar Ticareti (ABD Doları) (1996-1995)	130
Tablo 13: Türkiye-AB Buğday Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	132
Tablo 14: Türkiye-AB Arpa Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	134
Tablo 15: Türkiye-AB Mısır Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	136
Tablo 16: Türkiye-AB Çeltik Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	138
Tablo 17: Türkiye-AB Diğer Tahıllar Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	140
Tablo 18: Türkiye-AB Tahıl Dış Ticareti Gümrük Birliği Öncesi (ABD Doları)	142
Tablo 19: Türkiye-AB Tahıl Dış Ticareti Gümrük Birliği Sonrası (ABD Doları)	142
Tablo 20: Türkiye-AB Nohut Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	147
Tablo 21: Türkiye-AB Mercimek Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	149
Tablo 22: Türkiye-AB Fasulye Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	151
Tablo 23: Türkiye-AB Bakla Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	153
Tablo 24: Türkiye-AB Diğer Bakliyat Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	154
Tablo 25: Türkiye-AB Nohut Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	156

Tablo 26: Türkiye-AB Mercimek Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	157
Tablo 27: Türkiye-AB Fasulye Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	159
Tablo 28: Türkiye-AB Bakla Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	160
Tablo 29: Türkiye-AB Diğer Bakliyat Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	161
Tablo 30: Türkiye-AB Ayçiçeği Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	169
Tablo 31: Türkiye-AB Susam Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	172
Tablo 32: Türkiye-AB Soya Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	175
Tablo 33: Türkiye-AB Haşhaş Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	178
Tablo 34: Türkiye-AB Diğer Yağlı Tohum Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	179
Tablo 35: Türkiye-AB Ayçiçeği Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	184
Tablo 36: Türkiye-AB Susam Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	187
Tablo 37: Türkiye-AB Soya Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	189
Tablo 38: Türkiye-AB Haşhaş Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	190
Tablo 39: Türkiye-AB Diğer Yağlı Tohumlar Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	192
Tablo 40: Türkiye-AB Kayısı Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	200
Tablo 41: Türkiye-AB Kiraz Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	202
Tablo 42: Türkiye-AB Erik Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	204
Tablo 43: Türkiye-AB Diğerleri (Sert Çekirdekli Meyveler) Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	207
Tablo 44: Türkiye-AB Kayısı Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	208
Tablo 45: Türkiye-AB Kiraz Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	210
Tablo 46: Türkiye-AB Erik Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	212
Tablo 47: Türkiye-AB Diğerleri (Sert Çekirdekli Meyveler) Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	213
Tablo 48: Türkiye-AB Sert Çekirdekli Meyveler Dış Ticareti (1969-1995) Gümrük Birliği Öncesi	214
Tablo 49: Türkiye-AB Sert Çekirdekli Meyveler Dış Ticareti Gümrük Birliği Sonrası (1996-2022).....	215
Tablo 50: Türkiye-AB Limon Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	222
Tablo 51: Türkiye-AB Greyfurt Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	224
Tablo 52: Türkiye-AB Portakal Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	226
Tablo 53: Türkiye-AB Mandalina Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	227

Tablo 54: Türkiye-AB Limon Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	229
Tablo 55: Türkiye-AB Greyfurt Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	231
Tablo 56: Türkiye-AB Portakal Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	232
Tablo 57: Türkiye-AB Mandalina Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	235
Tablo 58: Türkiye-AB Turunçgiller Dış Ticareti (1969-1995) Gümrük Birliği Öncesi.....	236
Tablo 59: Türkiye-AB Turunçgiller Dış Ticareti (1996-2022) Gümrük Birliği Sonrası.....	236
Tablo 60: Türkiye-AB Fındık Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	244
Tablo 61: Türkiye-AB Ceviz Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	247
Tablo 62: Türkiye-AB Badem Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	249
Tablo 63: Türkiye-AB Antep Fıstığı Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	251
Tablo 64: Türkiye-AB Kestane Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	254
Tablo 65: Türkiye-AB Fındık Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	256
Tablo 66: Türkiye-AB Ceviz Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	258
Tablo 67: Türkiye-AB Badem Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	260
Tablo 68: Türkiye-AB Antep Fıstığı Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	262
Tablo 69: Türkiye-AB Kestane Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	263
Tablo 70: Türkiye-AB Sert Kabuklu Meyveler Dış Ticareti (1969-1995) Gümrük Birliği Öncesi	264
Tablo 71: Türkiye-AB Sert Kabuklu Meyveler Dış Ticareti (1996-2022) Gümrük Birliği Sonrası	265
Tablo 72: Türkiye-AB İncir Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	268
Tablo 73: Türkiye-AB Üzüm Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	271
Tablo 74: Türkiye-AB Nar Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	273
Tablo 75: Türkiye-AB Çilek Ticareti (ABD Doları) (1969-1995)	274
Tablo 76: Türkiye-AB Diğer Üzümsü Meyveler Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	276
Tablo 77: Türkiye-AB İncir Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	278
Tablo 78: Türkiye-AB Üzüm Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	278
Tablo 79: Türkiye-AB Nar Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	280
Tablo 80: Türkiye-AB Çilek Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	282
Tablo 81: Türkiye-AB Diğer Üzümsü Meyveler Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	283

Tablo 82: Türkiye-AB Üzümsü Meyveler Dış Ticareti Gümrük Birliği Öncesi (ABD Dolar).....	284
Tablo 83: Türkiye-AB Üzümsü Meyveler Dış Ticareti Gümrük Birliği Sonrası (ABD Dolar).....	284
Tablo 84: Türkiye-AB Domates Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	288
Tablo 85: Türkiye-AB Biber Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	289
Tablo 86: Türkiye-AB Salatalık Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	291
Tablo 87: Türkiye-AB Patlıcan Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	293
Tablo 88: Türkiye-AB Diğer Meyvesi Yenen Sebze Ticareti (ABD Doları) (1969-1995).....	294
Tablo 89: Türkiye-AB Domates Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	295
Tablo 90: Türkiye-AB Biber Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	297
Tablo 91: Türkiye-AB Salatalık Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	298
Tablo 92: Türkiye-AB Patlıcan Ticareti (ABD Doları) (1996-2022).....	299
Tablo 93: Türkiye-AB Diğerleri Ticareti (ABD Doları) (1996-2022)	301
Tablo 94: Türkiye-AB Meyvesi Yenen Sebzeler Dış Ticareti (1969-1995) Gümrük Birliği Öncesi (ABD Doları).....	302
Tablo 95: Türkiye-AB Meyvesi Yenen Sebzeler Dış Ticareti (1969-1995) Gümrük Birliği Öncesi (ABD Doları).....	302

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABAD	Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluđu
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluđu
ASEAN	Güneydođu Asya Uluslar Birliği
AT	Avrupa Topluluđu
ÇÇS	Çiftlikten Çatala Stratejisi
DİR	Dahilde İşleme Rejimi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EAGÜ	En Az Gelişmiş Ülkeler
EAGF	Avrupa Tarımsal Garanti Fonu
EAFRD	Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu
EORU	Avrupa Para Birimi
EUROSTAT	Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EPB	Ekonomik ve Parasal Birlik
EU TARIC	Avrupa Birliği Entegre Tarifeleri
FADN	Çiftlik Muhasebe Veri Ađı
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü
FEOGA	Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu
GAP	Güneydođu Kalkınma Projesi

GATT	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GBOK	Gümrük Birliği Ortak Komitesi
GİK	Gümrük İşbirliği Komitesi
GSP	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi
GSYİH	Gayri Safı Yurtiçi Hasıla
GTHB	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
HS	Harmonize Sistem
IACS	Entegre İdare ve Kontrol Sistemi
IPARD	Kırsal Kalkınma Katılım Öncesi Yardım Aracı
İMF	Uluslararası Para Fonu
KDV	Katma Değer Vergisi
KOB	Katılım Ortaklığı Belgesi
KPK	Karma Parlamento Komisyonu
MERCOSUR	Güney Amerika Ortak Pazarı MFN En Çok Kayrılan Ülke
ODAÜ	Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OGT	Ortak Gümrük Tarifesi
OKK	Ortaklık Konseyi Kararı
OTP	Ortak Ticaret Politikası
OTP	Ortak Tarım Politikası
RASFF	Gıda ve Yem için Hızlı Alarm Sistemi
STA	Serbest Ticaret Anlaşması
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEPGE	Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TPP	Trans-Pasifik Ortaklığı
TPSEP	Trans-Pasifik Stratejik Ekonomik Ortaklık Anlaşması
TRUP	Tarım Reformu Uygulama Projesi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UÇKS	Ulusal Çiftçi Kayıt Sistemi
UP	Türkiye Ulusal Programı

THE EFFECT OF THE TURKIYE-EUROPEAN UNION CUSTOMS UNION ON TURKIYE’S PLANT-BASED PRODUCTS EXPORT AND IMPORT

ÖZET

Günümüz dünyasında ülkelerin en başta gelen hedeflerinde birisi toplumsal refah seviyesini yükseltmektir. Bu kapsamda bütün sektörlerde (tarım, sanayi ve hizmetler) verimliliğin artırılması yoluyla üretim kapasitelerinin genişletilmesine ihtiyaç vardır. Belirtilen hedefe ulaşmak için uluslararası ticari ve ekonomik entegrasyonlara katılmak istenmektedir. Ekonomik entegrasyon tanımlanmış bir coğrafi alanda iki veya daha fazla devletin bir dizi ekonomik hedefi gerçekleştirmek veya korumak için birçok ticari engelini kaldırdığı veya azalttığı bir süreci ifade temektir. Ekonomik entegrasyonlara örnek olarak serbest ticaret anlaşmaları, tercihli ticaret anlaşmaları ve gümrük birlikleri gösterilebilir.

Ekonomik entegrasyon türlerinden biri olan gümrük birliği, taraflar arasındaki ticarete mevcut gümrük vergileri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamalarıyla, her türlü eş etkili tedbirin kaldırıldığı ve ayrıca, birlik dışında kalan üçüncü ülkelere yönelik olarak da ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir entegrasyon türüdür. Gümrük birliğine örnek olarak Avrupa Birliği tarafından uygulanan gümrük birliğini vermek mümkündür. Türkiye gümrük birliğine uzun ve aşamalı bir süreçten sonra 1996 yılında katılmıştır. Türkiye gümrük birliğine AB üyesi olmadan katılması nedeniyle gümrük birliği ile ilgili konuların görüşüldüğü ve karar alındığı mekanizmalarda yer almamaktadır. Bu durum ülkemizin çıkarlarının savunulmasını zayıflatmaktadır. Özellikle bu durum AB’nin üçüncü taraflarla imzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları’nda görmek mümkündür. Türkiye gümrük birliği kapsamında birincil tarımla ilgili AB’nin serbest ticaret anlaşmalarını kabul etmiştir. Birincil tarımla ilgili serbest ticaret anlaşmaları ülkemiz aleyhine işleyebilir. AB ile serbest ticaret anlaşması imzalayan ülkeler, Türkiye’ye mal satarken gümrük vergisinden muaf olmakta, ancak Türkiye AB üyesi olmadığı için bu ülkelere ihracat yaparken normal ihracat işlemine tutularak ağır mali yüklerle karşı karşıya kalabilmektedir. AB ile serbest ticaret anlaşmaları imzalayan ülkeler dış ticarete önemli kazanımlar sağlarken, Türkiye ile benzer anlaşmaları yapmak istememektedirler.

Türkiye-AB ile yürüttüğü bitkisel ürün dış ticaretinde gümrük birliğine katılımdan sonra ürün grupları (tahıllar, bakliyat, yağlı tohumlar, meyve ve

sebzeler) itibariyle önemli değişmeler yaşanmıştır. Bazı ürün gruplarında (meyve ve sebzeler) ihracat gerek miktar gerekse oransal olarak genelde artış kaydederken bazı ürün gruplarında (tahıl ve yağlı tohumlar gibi) ithalatta bir artış yaşanmıştır

Ancak Avrupa Birliği'nde tarımsal verimin yüksek olması Türkiye'nin birlikte yaptığı bitkisel ürünlerle ilgili dış rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Bilindiği gibi, Türkiye'nin tarımsal ürün ithalatı için uyguladığı gümrük tarifeleri genellikle çok yüksektir; Dünya Ticaret Örgütüne (DTÖ) göre, Türkiye'nin tarımsal ithalat tarifelerinin ortalaması yüzde 40 civarında iken, AB'nin ortalaması ise yaklaşık yüzde 14'tür. Dolayısıyla ikili ticaretin serbestleştirilmesi ve tarım için AB'nin ortak gümrük tarifesinin kabul edilmesi belirli ürünlere yönelik ithalat korumasının önemli ölçüde düşmesi anlamına gelecektir. Türkiye'nin tarımsal üretimde verimliliği artırılması için ciddi sermaye, zaman ve işgücüne ihtiyaç vardır. Gerek milli bütçeden gerekse Avrupa Birliği ve uluslararası kaynaklardan sağlana fonların yoğun bir şekilde tarımsal alana tahsisi edilmesine ihtiyaç vardır. İlgili yerlerden sağlanan fonların tarım kesimine kullanılması ciddi üreticilerin varlığı yanında zamana ihtiyaç gösterecektir. Başka bir deyişle, tarımda üretkenliğin artırılması kısa vadede gerçekleşecek bir konu değildir. Ancak orta ve uzun vadede gerçekleşebilecek bir konudur. Bundan dolayı Avrupa Birliği tarımsal ürünleri içine alacak şekilde gümrük birliğinin güncellenmesi, özellikle fazla koruma sağlanan ürünlerimizin üretim ve dış ticaretini olumsuz bir şekilde etkileyeceği değerlendirilmektedir. Gerekli fonlar sağlanıp tarıma kullanıldıktan sonra Birlięe karşı uyguladığımız gümrük korunmasının zaman içerisinde kademeli olarak indirilmesinin tarımdaki işgücü kaybı, üretim düşmesi ve dolayısıyla dış ticaretin olumsuz etkilenmesinin önüne geçmesi açısından önemlidir.

ABSTRACT

The primary goal of countries in today's world is to increase some levels of social welfare. There is a need to expand production capacity by expanding the efficiency of this talent in all sectors (agriculture, industry and services). In order to achieve the determined goal, it is desired to participate in international commercial and economic integrations. A part of economic integration refers to a process that removes or combines many trade barriers to maintain or maintain a set of two or more economic target budgets. Examples of economic integrations include free trade agreements, preferential trade agreements and customs units.

Customs union, which is one of the types of economic integration, is a type of integration in which the existing customs duties, taxes with equivalent effect and quantitative restrictions in trade between the parties, as well as all kinds of measures with equivalent effect, are abolished, and a common customs tariff is also applied to third countries outside the union. It is possible to give the customs union implemented by the European Union as an example of a customs union. Türkiye joined the customs union in 1996 after a long and gradual process. Since Türkiye joined the customs union without being an EU member, it is not included in the mechanisms where issues related to the customs union are discussed and decisions are made. This situation weakens the defense of our country's interests. This situation can especially be seen in the Free Trade Agreements signed by the EU with third parties. Türkiye has accepted the EU's free trade agreements on primary agriculture within the scope of the customs union. Free trade agreements regarding primary agriculture may work against our country. Countries that have signed a free trade agreement with the EU are exempt from customs duties when selling goods to Türkiye, but since Türkiye is not a member of the EU, it may face heavy financial burdens by being subjected to normal export procedures when exporting to these countries. While countries that have signed free trade agreements with the EU have achieved significant gains in foreign trade, they do not want to make similar agreements with Türkiye.

There have been significant changes in product groups (cereals, pulses, tuber products, oilseeds, fruits and vegetables) after Türkiye's accession to the customs union in its foreign trade of plant products with the EU. While exports generally increased in some product groups (fruits and vegetables), both in quantity and proportion, there was an increase in imports in some product groups (such as grains and oilseeds).

However, the high agricultural productivity in the European Union negatively affects Türkiye's foreign competitiveness regarding the herbal products produced by the union. As it is known, the customs tariffs applied by Türkiye for agricultural product imports are generally very high; According to the World Trade Organization (WTO), the average of Türkiye's agricultural import tariffs is around 40 percent, while the EU's average is approximately 14 percent. Therefore, the liberalization of bilateral trade and the adoption of the EU's common customs tariff for agriculture would mean that import protection for certain products would be significantly reduced. In order to increase Türkiye's productivity in agricultural production, serious capital, time and labor are needed. There is a need to intensively allocate the funds provided from both

the national budget and the European Union and international sources to the agricultural field. It will take time, as well as the existence of serious producers, to use the funds provided by relevant authorities to the agricultural sector. In other words, increasing productivity in agriculture is not an issue that will happen in the short term. However, it is an issue that can be realized in the medium and long term. Therefore, it is considered that updating the customs union to include agricultural products in the European Union will negatively affect the production and foreign trade of our products, especially those that are given more protection. After the necessary funds are provided and used for agriculture, it is important to gradually reduce the customs protection against the Union over time in order to prevent labor loss in agriculture, decrease in production and therefore negative effects on foreign trade.